

De Vogezen:

Het was een echte Bink die ons verleidde. Om preciezer te zijn: F.A. Bink. Tegen het einde van het vlinderseizoen in 1993 kregen we hem cadeau: Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa (Bink 1992). We lazen daarin dat in de Vogezen zo'n 80% van de vlindersoorten voorkomt die de Atlas bestrijkt. We bestudeerden de verspreidingsplaatjes in het boek en kwamen er snel achter dat in de Vogezen veel vlindersoorten zitten die niet gemakkelijk rond onze landgrenzen zijn waar te nemen. We konden de verleiding niet weerstaan en reisden dus in het nieuwe vlinderseizoen van 1994 voor het eerst af naar de Vogezen om te vlinderen.

Weide boven de boomgrens.

The Vosges, an inviting butterfly region

The Vosges in eastern France is said to be a region where 80% of the butterfly species of north-eastern Europe occurs. The authors give an account of a trip they made to the countryside between Epinal and Colmar, where they saw a large number of interesting butterflies. The richly varied landscape each pocket with its own climate, leads to a great number of butterfly species with very different flight periods occurring in close proximity.

Het berggebied van de Vogezen wordt wel beschouwd als een noordelijke uitloper van de Alpen met bergen tot boven de 1400 meter hoogte. Gewapend met Bink en Michelin kaart no. 62 zijn wij het eerste jaar een aantal locaties gaan bezoeken, die in het boek op de foto's staan. Afhankelijk van een vroeg vertrek uit Nederland en de vaak onvermijdelijke files kan de tocht door België en Noord-Frankrijk zo'n 6 à 7 uur duren. Ofschoon veel van de hierna beschreven plekken gemakkelijk binnen een dag bezocht kunnen worden, is het raadzamer om voor een verblijf in de Vogezen en het oostelijke departement Haut-Rhin zeker drie tot vier dagen uit te trekken. De locaties die we hier beschrijven, kunnen gemakkelijk gevonden worden met behulp van de eerder genoemde Michelin kaart.

Loef en lij Zoals zoveel berggebieden kennen ook de Vogezen grote klimatologische verschillen tussen de loef- en de lijzijde. Epinal ligt aan de westelijke voet van deze bergen en heeft een gematigd en vochtig klimaat dat ontstaat door bewolking die vaak blijft hangen tegen het bergmassief. Daarentegen heeft het oostelijke en in het Rijndal gelegen Colmar - aan de lijzijde van de bergen - een uitgesproken droog en vrij warm klimaat. Tussen de 800 en 1000 meter ligt hier de bosgrens. De bomen maken plaats voor grassen en heide met hier en daar struiken. Het landschap wordt bijna alpien grasland en dat is terug te vinden in diverse vlindersoorten die pas laat in de zomer hun vliegtijd hebben. Door deze sterk wisselende landschappen en hun bijbehorende klimaat leven op vaak korte afstand van elkaar een groot aantal vlindersoorten met echter sterk verschillende vliegtijden. Om volledig te genieten van de vlinderrijkdom van dit gebied is het dan ook noodzakelijk om verschillende bezoeken te brengen, gespreid over de periode van mei tot augustus. Het klimaatverschil tussen loef- en lijzijde heeft zijn weerslag op het aantal vlindersoorten dat kan worden waargenomen. Het gebied rond Epinal is weliswaar met zijn uitgebreide bossen een ideaal wandelgebied, maar moet het qua aantal vlindersoorten toch afleggen tegen het droge en warme gebied rond Colmar met zijn uitgebreide kalkgraslanden. Het is dan ook niet ongewoon om bij een regenachtige dag aan de westzijde van de Vogezen nog een goede vlinderdag te hebben in het oostelijke gebied

verleidelijk vlindergebied

aan de loefzijde van de bergen. De bergtoppen boven de boomgrens van rond de 1000 tot 1400 meter herbergen weliswaar relatief weinig vlindersoorten, maar sommige zijn juist wel leuke soorten die je pas weer in de Alpen kan aantreffen.

Wij vonden het gebied rond Munster in het Fechtal de beste plek om te overnachten, omdat van hier uit zowel de kalkgraslanden en de gemengde bossen als de bergtoppen makkelijk en snel te bereiken zijn.

Waar liggen nu de leuke vlindergebieden in de Vogezen en het aangrenzende departement Haut-Rhin? Dat bespreken we hieronder.

De kalkgraslanden rond Colmar Met name de droge Midden-Europese kalkgraslanden rond Rouffach, zo'n 20 km ten zuiden van Colmar, zijn vanaf mei tot in augustus een waar vlinderparadijs. Hier bevindt zich een aantal heuvels van enkele honderden meters hoogte, zoals de Bollenberg. De Bollenberg is een natuurreservaat dat bestaat uit droog kalkgrasland met aan de randen weelderig struweel van onder andere sleedoorn. In juni kunnen hier groot spikkeldikkopje, bruin dikkopje, dambordje en kleine sleedoornpage worden waargenomen. In de maanden juli en augustus verandert de vlinderpopulatie en kunnen bijvoorbeeld het groot geaderd witje, koninginnenpage, adonis- en bleek blauwtje, gele en zuidelijke

luzernevlinder en de grote boswachter regelmatig worden gezien.

Vlakbij en net ten noorden van Westhalten liggen nog enkele andere heuvels, zoals de Sprangenberg en de Zinkkoepfle. Die hebben behalve de schrale graslanden op kalkgrond ook een wat rijkere begroeiing met struiken zoals sleedoorn. Bovendien worden hier de kalkgraslanden begrensd door bosachtig landschap. Dit gevarieerdere landschap kan daardoor soms net enkele andere vlindersoorten opleveren, die niet op de Bollenberg te zien zijn. Denk bijvoorbeeld aan keizersmantel, tweekleurig hooibeestje en akkerparelmoervlinder.

De bossen rond Munster Wanneer je vanaf de kalkgraslanden rond Rouffach in oostelijke richting rijdt, kom je al snel de eerste bergen tegen met toppen van zeven- tot achthonderd meter. Hier vind je gemengde bossen die worden onderbroken door grote open plekken. Het zijn vooral deze open plekken en de bermen van de smalle bosweggetjes van Osenbach naar Griesbach en Wasserbourg die voor weer andere soorten vlinders aantrekkelijk zijn. Met name keizersmantels en boswitjes kunnen in juli en augustus langs deze weggetjes in redelijke aantallen gezien worden. In ditzelfde gebied kan een boswandeling in het gebied rond de Col du Firstplan zeer productief zijn met voor een Nederlandse vlinderaar aantrekkelijke soorten. Hier zagen wij in de afgelopen jaren bijvoorbeeld vlindersoorten zoals groot geaderd witje, donkere en bos-erebia, bosrandparelmoervlinder en spireaparelmoervlinder.

Bloemrijke berm in open bos.

Vanuit de bergbossen rond Wasserbourg kun je afdalen in het Fichtdal en via Munster naar de echte bergen van de Vogezes rijden. Met name na Munster bevindt zich ten noorden van de weg een aantal berghellingen die voor vlinders zeer de moeite waard zijn. Interessante soorten die je hier kunt aantreffen zijn bijvoorbeeld het klein thijmblauwtje, donkere erebia, groot spikkeldikkopje en groentje.

De berghellingen en hoogvlakten Vanuit het Fichttal leiden verschillende wegen naar de top van de Vogezes. Maar voordat je naar de top rijdt, is het verstandig een paar leuke plekken aan te doen op de hogere oosthellingen van deze bergen. Hier ligt vaak interessant gemengd bos tegen de rand van de boomgrens. Goede vlindergebieden liggen bijvoorbeeld in de omgeving van Hohrodberg, Petit Hohnack, Petit Ballon en de Schnepfenried. Door de grotere hoogte verschillen de vlindersoorten hier van die in de lager gelegen bossen rond Wasserbourg. We troffen hier o.a. de zilveren maan en witbandzandoog aan. Via drie verschillende provinciale wegen kun je uiteindelijk de kam van de Vogezes bereiken, waar de beroemde Route de Crêtes overheen loopt. Via deze weg is het eenvoudig om in alle interessante vlindergebieden tussen de 1000 en 1400 meter te komen. Alle gebiedjes hier liggen boven de boomgrens en met name in de warmere maanden juli en augustus zijn er een paar speciale bergsoorten aan te treffen. In deze bijna alpiene weiden wordt het landschap gedomineerd door borstelgras en bergheide met hier en daar slechts een eenzame naaldboom. De echte specialiteiten van dit gebied zijn de geelvlekerebia en bergerebia. Als het weer het toelaat en er niet te veel wind staat kunnen de geelvlek- en bergerebia in grote aantallen gevonden worden in bijvoorbeeld het gebied rond de Gazon du Faing. Tot slot blijven de westhellingen van de Vogezes met zijn uitgebreide bossen over om te bezoeken. Wij vonden dat deze bosgebieden over het algemeen minder vlinderrijk waren dan vergelijkbare gebieden aan de oostzijde van de Vogezes. Het waren met name de stukjes moeras in de bossen die vaak voor onverwachte verrassingen zorgden. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld de Etang de Machey, vlakbij La Bresse, waar wij de blauwe vuurvlinder, braamparelmoevlinder en het bont dikkopje aantroffen.

Al met al hebben wij de afgelopen jaren meer dan 60 soorten dagvlinders waargenomen in de Vogezes en het aangrenzende departement Haut-Rhin. Wij weten zeker dat dit ze nog niet allemaal zijn. We vinden iedere keer opnieuw weer nieuwe soorten en vlinderrijke gebiedjes. De Vogezes zijn dan ook voor iedere vlinderliefhebber beslist een aanrader. Laat je ook verleiden voor een bezoek aan dit gevarieerde en ideale vlindergebied! ■

Veel bezoekers en drie keer goud bij Landelijke Vlinderdag 2003

Op 8 maart jl. vond de jaarlijkse landelijke vlinderdag van De Vlinderstichting plaats. De opkomst was hoog: er waren meer dan 300 mensen aanwezig en daarmee was het een echte ontmoetingsdag voor donateurs en vrijwilligers. Naast de gebruikelijke lezingen – dit keer over het thema: uit de regio's – waren er enkele nieuwe filmpjes te zien. Er werden dit jaar maar liefst drie Gouden Vlinders uitgereikt. Nely Honig is al vele jaren actief met vlinders bezig. Inmiddels is ze de tachtig gepasseerd en nog steeds is haar enthousiasme hartverwarmend. Op het omslag van deze 'Vlinders' kunt u een van de vele foto's zien die zij aan De Vlinderstichting ter beschikking heeft gesteld. De grote vuurvlinder is een van de meest bedreigde soorten in Nederland. Gerrit Padding uit Steenwijk, is al vele jaren de ambassadeur van deze soort. De derde persoon die een Gouden Vlinder ontving, was Jan van der Made, tot vorig jaar directeur van De Vlinderstichting. Hij was, zoals bekend, vele jaren de drijvende kracht achter de stichting. Tenslotte was er ook nog een druk bezochte informatiemarkt waar allerlei verwante organisaties zich presenteerden. (LVA)

Chris van Swaay

Boven: Gerrit Padding ontvangt de Gouden Vlinder uit handen van Jan-Willem Sneep, de voorzitter van de commissie Gouden Vlinders. Onder: De informatiemarkt was uitgebreider dan ooit en werd druk bezocht.

Chris van Swaay

